

ser, hvilke skift den blev underkastet. Og den skitserer klart de grundlæggende administrative ændringer, som briterne overtog af en ikke i alle træk klart forstået præjsisk forvaltning afstedkom. Til alle dem, der har brug

for at få præciseret, hvad bestemte britiske institutioner i denne brydningsperiode dækker over, har Kurt Jürgensen rakt en hjælpende hånd.

Johan Peter Noack

NORDEN

Gisli Agust Gunnlaugsson: *Family and Household in Iceland 1801-1930. Studies in the relationship between demographic and socio-economic development, social legislation and family and household structures*. Studia Historica Upsalensia 154 (Uppsala, 1988). 193 s.

Formålet med den svenske disputats fremgår tydeligt af bogens undertitel. 5 hovedkapitler fører frem til konklusionen, der perspektiveres i en europæisk forskningssammenhæng.

Forfatteren tegner et billede af et næsten stationært samfund frem mod 1880. Der var stærk kontrol med familietableringen og fattige, der ikke kunne forsørge sig selv, måtte ikke stifte familie. Det påvises også, hvordan fattige familier splittes, så evt. familieførøgelse undgås.

I det hele taget påviser forfatteren, hvordan lovgivningen bevidst regulerede befolkningsudviklingen. Formålet var klart. Der var kun erhvervsunderlag for en vis befolkningsstørrelse, og hvad der måske var vigtigere, så skulle landbrugets arbejdskraftforsyning sikres. Derfor kom der forbud mod familier, der ville nedsætte sig i kyst-sognene for at ernære sig af fiskeri.

Der er en lang række spændende argumenter, der trækkes frem: Nedre aldersgrænser for ægteskabsindgåelse eller at gæld til det offentlige medførte ægteskabsforbud mm. Nogle forslag

blev dog nægtet sanktion i København.

Hovedmaterialet til undersøgelserne er naturligvis folketællinger og kirkebøger, suppleret med jordebøger.

Det er et stort kildemateriale, der ligger bag analysen, så derfor er det måske ikke retfærdigt at påpege, at det havde været spændende at fortsætte undersøgelserne i det danske rigsarkiv for her at se nøjere på reaktionerne på de ofte meget grove og set med moderne øjne primitive lovforslag, som Altinget ønskede Rigsdagens sanktion på. Det ville selvfølgelig også være naturligt at sammenholde tankegangen i de islandske lovforslag med den samtidige danske lovgivning. Det kan også undre, at end ikke Harald Jørgensens klassiske fremstilling fra 1940 om det offentlige fattigvæsens udvikling i Danmark i det 19. århundrede er medtaget i litteraturlisten.

Som i al demografisk forskning, er der altid argumenter, der vækker til modsigelse, og konklusioner, der ikke altid kan sammen.

Lad det være, for resultatet af det omfattende arbejde er blevet et stykke spændende litteratur, som det i de kommende år vil være værdifuldt at få inddraget i den demografiske forskning. De islandske undersøgelser kan nemlig fremlægge nye parametre: En påfaldende høj kvindelig alder ved første ægteskabs indgåelse samt en sjælden høj andel ugifte kvinder. Det

anføres at være et udslag af socialstrukturen: Få, men forholdsvis store gårde samt mangelen på købstæder, hvor de unge kunne slå sig ned og stifte familie.

Henrik Fode

Kristine Bruland: *British Technology & European Industrialization. The Norwegian textile industry in the mid nineteenth century.* (Cambridge University Press 1989) 192 s.

Det er et væsentligt emne, denne bog tager op: Teknologispredning. Hvordan fandt denne sted, hvem formidlede den og meget mere.

Udgangspunktet for undersøgelserne er en række norske tekstilfabrikker fra årene efter ca 1820. Før de konkrete undersøgelser fremlægges, tegner forfatteren et billede af den norske teknologiske situation på grundlag af norske biblioteksfortegnelser. Hvad blev der indkøbt af udenlandsk teknisk litteratur og af hvem. Forfatteren tillægger derfor måske nok håndværker- og industriforeningernes biblioteker en for stor betydning.

Der er for en enkelt virksomhed bevaret et fyldigere virksomhedsarkiv, hvilket muliggør undersøgelser af tekstilfabrikernes arbejdsstyrke ikke mindst med hensyn til tilstedeværelsen af evt. engelske arbejdere, der skulle oplære norske kolleger. Også maskinparken studeres og beskrives indgående. Køb og salg af brugt udstyr undgår heller ikke forfatterens opmærksomhed. Selvfølgelig er der også foretagere baggrund. Her var det karakteristisk, at det var mænd, der var kendt med handel og omsætning og ofte allerede havde kontakter i England, der stod bag de påviste teknologiske spring.

Det er en perspektivrig bog om et væsentligt emne. Desværre er den en-

gelsksproget og forfatterens hovedlitteratur er også hentet fra dette sprogområde. Nyere spredt nordisk litteratur om emnet i bredeste forstand ses således kun meget sparsomt. Det er det mest forstemmende ved en i øvrigt særdeles inspirerende og letlæst bog.

Henrik Fode

Gunnar Broberg, Harald Runblom & Mattias Tyden (red.): *Judiskt liv i Norden.* (Acta Universitatis Upsalensis, 1988) 361 s.

I denne antologi har man samlet de atten foredrag, som blev holdt i 1986 i Uppsala på et symposium med bogens titel. Det var et led i minoritetsforskningen og behandlede de fire nordiske landes jøders liv fra 1600-tallet til vore dage. Tyngdepunktet blev lagt på de danske og svenske jøders historie, da der boede flest jøder i disse to lande. I Sverige er jødeforskningen meget mere intensiv, derfor tegner den sig for mere end halvdelen af bidragene.

Efter Lönroths smukke panskandinavistiske velkomstord følger to små indledende informationsforedrag om de svenske hhv. danske jøder. Underviseren fra Odense Universitet Merete Christensen står for det sidste og giver et ultrakort historisk rids. Hun har den interessante men indtil nu lidt løse tese, at når den ikke-jødiske befolkning hengav sig til og blev lammet af fin-desiøle depressioner, havde jøderne altid en opblomstringsperiode. – Dernæst giver hun et kort rids over den spage danske jødeforskning, samt jødeforeningers-, -museums og -tidskriftsaktiviteter. – De øvrige bidrag knyttes løseligt sammen af kronologien. For Danmarks vedkommende fortæller nestoren Per B. Katz om de tidlige rige og velansete »portugisiske« i.e. sefardiske jøder, der dog til kongernes store fortrydelse al-